

International Refereed Journal / Uluslararası Hakemli Dergi

Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi Karaelmas Journal of Educational Sciences

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd>

Ziya Gökalp's Work entitled Principles of Turkism in the Context of History Education

Osman Kubilay GÜL¹, Nagihan EVCİ²

Received: 22 March 2021, Accepted: 17 May 2021

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine Ziya Gökalp's work named Principles of Turkism in the context of history education. This study, which was designed in a qualitative research design, was carried out in case studies. During the process of collecting the study data, the document review method was used and for the study data, the renewed (2018) secondary education history lesson curriculum and Ziya Gökalp's work titled The Principles of Turkism were preferred as a document. The descriptive analysis method was used in the analysis of the data obtained as a result of the document analysis and some findings were revealed. In the findings section, the history course curriculum of 9th, 10th and 11th grades was examined and associations with the work named Türkçülüğün Esasları were made. In the light of the findings, six gains from the 9th grade and ten explanations related to these gains, four gains from the 10th grade gains, five explanations about these gains and finally one gain from the 11th grade gains and two explanations about this achievement were explained by Ziya Gökalp's ideas. It was concluded that it was associated. It has been determined that it would be beneficial to use Ziya Gökalp's work titled The Principles of Turkism in the history education process. It has been determined that especially 9th and 10th grade acquisitions are important during teaching.

Keywords: Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, History, Education

Ethical Committee Date / Number : This study was declared by the author as a study that does not require ethics committee approval.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose and Significance

Ziya Gökalp, one of the most important advocates of the idea of Turkism; He has played effective roles in many fields such as literature, science, ideas and politics. So much so that Atatürk "If the father of my meat and bone is Ali Rıza Efendi, the father of my idea is Ziya Gökalp." by saying, revealed the value assigned to Gökalp. Ziya Gökalp is known as an intellectual who performed important functions in the field of Turkism, nationalism and national history during the transition period from the constitutionalism to the Republic, and his name is engraved in memories with various studies (Oral, 2006, p.21). In this context, he argues that national history should be studied in a wider perspective in order to be able to grasp the principles of Turkish culture, which is the cornerstone of Turkish nationality (Gökalp, 1974, p. 74), reveals the importance and sensitivity it attaches to historical research. It also emphasizes the importance of national history, in which national feelings and thoughts are written with priority. He left his ideas to the next generations through many of his works. Ziya Gökalp, in his work titled "Türkçülüğün Esasları" (Principles of Turkism), expresses the ideology of Turkism that the Turkish nation has designed for social, political, economy, language, religion, morality, law and aesthetics and describes this work as the summary of all his writings.

¹ Assoc.Prof.Dr., Sivas Cumhuriyet University, Education Faculty, kubilaygul@gmail.com 0000-0001-9829-1819

² PhD student, Sivas Cumhuriyet University, evcinagihan@gmail.com 0000-0002-1001-3126

In this study; It was aimed to evaluate Ziya Gökalp's work titled Principles of Turkism in terms of the revised (2018) secondary education history lesson curriculum and to reveal the place of Ziya Gökalp's ideas in history education. Ziya Gökalp transmits his ideas to future generations by making use of his works and this situation gives a remarkable meaning to his works. In this respect, it is thought that evaluating Ziya Gökalp's work titled *Türkçülüğün Esasları*, which he describes as the summary of all his writings, in the context of the history lesson curriculum will contribute to the field. The main problem of this study is "Is Ziya Gökalp's work titled *Türkçülüğün Esasları* (Principles of Turkism) adequately associated with the 2018 Secondary Education History Course Curriculum? created the question. Sub-problems created within the framework of the main problem are given below:

1. To what extent are the achievements of the 9th grade of the 2018 Secondary Education History Lesson Curriculum in Ziya Gökalp's work titled "The Principles of Turkism"?
2. To what extent are the 10th grade gains associated in Ziya Gökalp's work titled *Türkçülüğün Esasları*?
3. To what extent are the 11th grade gains associated in Ziya Gökalp's work titled *Türkçülüğün Esasları*?

Methods

This study, which was designed in qualitative research method in order to evaluate Ziya Gökalp's work titled Principles of Turkism in the context of history education and to reveal the place and importance of Ziya Gökalp's ideas in history education, it was carried out using the case study design. Creswell (2013) uses the case study design included in this method; It is defined as a qualitative research design that allows the researcher to examine a situation, a program, an event, an action, a process and one or more individuals in detail, which is deemed appropriate for use in many areas such as evaluation processes.

Finding

In the findings section, the history course curriculum of 9th, 10th and 11th grades was examined and associations were made with the work named *Türkçülüğün Esasları*. In the light of the findings, six gains from the 9th grade and ten explanations about these gains, four gains from the 10th grade gains, five explanations about these gains and finally one gain from the 11th grade gains and two explanations about this It was concluded that it was associated.

Conclusions and Discussion

Ziya Gökalp is among the intellectuals who brought radical changes in Turkish thought with his ideas. One of his most important works, *Türkçülüğün Esasları*, has influenced history education programs as well as his contributions to the history of Turkish thought. Especially in the history education program; There is a linear relationship between life style, legal system, administration, trade, military power, social structure and achievements reflecting cultural life and Gökalp's thoughts. In this context, it is expected that the use of the works of intellectuals who have an important place in Turkish history within the scope of the history education program will contribute to the effective teaching of history subjects. In this study, it was concluded that six gains from the 9th grade and ten explanations about these gains, four from the 10th grade gains, five explanations about these gains and finally one gain from the 11th grade gains and two explanations about this outcome are related to Ziya Gökalp's ideas. has been reached. It has been determined that it would be beneficial to use Ziya Gökalp's work titled The Principles of Turkism as a guide in the history education process. It has been determined that especially 9th and 10th grade acquisitions are important during teaching.

Recommendations

An academic study can be made by evaluating Ziya Gökalp's work called Principles of Turkism during the teaching of history subjects in social studies education. The effect of Ziya Gökalp's work titled The Principles of Turkism on history education can be evaluated in terms of teachers and students and studies that contribute to the field can be made. In terms of history education, academic studies can be made in which other works of Ziya Gökalp are evaluated.

Tarih Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları Adlı Eseri

Osman Kubilay GÜL¹, Nagihan EVÇİ²

Başvuru Tarihi: 22 Mart 2021, **Kabul Tarihi:** 17 Mayıs 2021

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, tarih eğitimi bağlamında Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eserini incelemektir. Nitel araştırma deseninde tasarlanan bu çalışma, durum çalışması (case studies) deseninde yürütülmüştür. Çalışma verilerinin toplanması aşamasında, doküman incelemesi yöntemine başvurulmuş ve çalışma verileri için, yenilenmiş (2018) ortaöğretim tarih dersi öğretim programı ile Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları isimli eseri doküman olarak belirlenmiştir. Doküman incelemesi sonucunda ulaşılan verilerin analiz işlemlerinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmış ve bir takım bulgular ortaya çıkarılmıştır. Bulgular kısmında 9,10 ve 11.sınıf tarih dersi öğretim programı incelenmiş ve Türkçülüğün Esasları isimli eserle ilişkilendirmelerde bulunulmuştur. Elde edilen bulgular ışığında, 9.sınıf kazanımlarından altı kazanım ve bu kazanımlara ait on açıklama, 10.sınıf kazanımlarından dört kazanım, bu kazanımlara ait beş açıklama ve son olarak 11.sınıf kazanımlarından bir kazanım ve bu kazanıma ilişkin iki açıklamanın Ziya Gökalp'in fikirleriyle ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eserinin tarih eğitimi sürecinde kullanılmasının faydalı olacağı tespit edilmiştir. Özellikle 9.ve 10.sınıf kazanımlarının öğretilmesi esnasında önem taşıdığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Tarih, Eğitim

Etik Kurul İzni Tarih / Sayı : Bu çalışma yazar tarafından etik kurul izni gerektirmeyen çalışma olarak beyan edilmiştir.

1. Giriş

Geçmiş, her dönemde insanlığın ilgi ve merakını üzerine çekmeyi başarmıştır. İnsanoğlu geçmişe yönelik merakını gidermek ve onu anlayabilmek amacıyla sorularına cevap aramış ve bu durum insanlarda tarihi öğrenme isteğini ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan istek tarihin ne olduğunun da belirlenmesine yol açmıştır. Bu amaçla tarih hakkında geçmişten günümüze birçok tanımlama yapılmıştır. Demircioğlu (2014)'nin tanımında, insanların geçmişe yönelik yapmış oldukları eylemlerinin anlaşılıp yorumlanmasını sağlayan bir bilim olarak ifade edilmişken, bir başka tanımda ise geçmişin ve geçmişe yönelik kaynakların birtakım metotlarla incelenmesi sonucunda bilgilerin üretilme faaliyetleri olarak belirtilmiştir (Acun, 2011, s. 119). Yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak tarih daha kapsamlı bir biçimde ele alındığında insanların geçmişe yönelik faaliyetlerini, sebep - sonuç ilişkisi içerisinde, yer ve zamana bağlı kalarak belgeler yardımıyla inceleyen bilim dalı olarak izah edilmiştir (Önder, 2013, s. 12). Tarih, insanların geçmişinden yola çıkarak bugünü öğrendikleri ve böylelikle geleceğe daha emin adımlarla yürüdükleri bir köprü durumundadır. Aynı zamanda insanlara savaş, barış, doğal afetler, gerçekleştirilen buluşlar, zamanla değişen yaşam tarzları, kurum- kuruluşlar gibi birçok konu hakkında da bilgiler sunmaktadır (Ulusoy, 2009, s. 302). Bu aşamada tarihin hem insanlar hem toplumlar için önemi gündeme gelmektedir.

Bilindiği üzere millet tanımı yapılırken sıklıkla, "geçmişte birlikte yaşamış, gelecekte birlikte yaşama arzusunda olan..." ifadesi kullanılmaktadır. Buradan da anlaşıldığı gibi tarih, insanlığa kıymetli bilgiler sunmakla birlikte bireylere vatandaşlık bilincini de kazandırmaktadır. Bu noktada tarih eğitiminin önemini gündeme getirmektedir. Tarih eğitimi, geçmiş bilgiler aracılığı ile günümüzde yapılandırılan içeriğin, örgün eğitim düzleminde topluma aktarılmasını konu edinmektedir. Bu çerçevede hem okullardaki resmî bilgiyi ve bu bilginin kazandırılma sürecini hem de bireylerin zihinlerinde meydana gelen resimlerin değişimini içerisinde barındırmaktadır (Şimşek ve Yazıcı, 2013, s. 11). Tarih öğretimi esnasında uygulanan etkinlikler öğrencilere kendi ülkeleri ve başka ülkelere ait birçok tarihsel bilgiyi edinme fırsatı sunarken kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını da kolaylaştırmaktadır (Öztürk, 2006, s. 41). Ayrıca tarih öğretimi öğrencilere; sosyal meselelere hâkim olma, eğitimsel becerileri geliştirme, genel fikir ve kavramları bilme gibi pek çok avantajlar da sunmaktadır. Bahsedilen durumlar okullarda tarih öğretiminin yapılmasını geçerli kılan nedenler arasında gösterilmektedir (Nichol, 1996, s. 3-4). Etkili tarih öğretiminin

¹ Doç.Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, kubilaygul@gmail.com 0000-0001-9829-1819

² Doktora öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, evcinagihan@gmail.com 0000-0002-1001-3126

gerçekleşmesi için öğrencinin gelişim düzeyini dikkate alan bir eğitimin uygulanması gerekmektedir. Bu süreç içerisinde; okul yönetimi, öğretmenlerin davranışları, ders için kullanılan yöntem ve teknikler ile materyaller olmak üzere her bir faaliyet için öğrenci gelişim düzeyi dikkate alınmaktadır (Aslan, Okumuş ve Koçoğlu, 2015, s. 691).

Tarih eğitiminin bu denli önemli olması, tarih eğitimi konusunda ciddi çalışmalar yapılmasına ve tarihin daha verimli bir şekilde nasıl öğretileceği konusunda bilim insanlarının kafa yormasına neden olmuştur. Bu konuda öne çıkan önerilerden birisi de materyal kullanımı ile tarihin somut hale getirilmesidir. Tarih öğretimi için materyal arayışında en kolay ulaşılan araçlar birinci ve ikinci el dokümanlardır. Doküman kullanımı öğrenciye tarihsel düşünme becerileri kazandıracığı için önemli bir noktada bulunmaktadır. Tarih öğretimi için kullanılan dokümanlar yazılı ve görsel olmak üzere iki kısımda değerlendirilmektedir. Yazılı dokümanlar, ders kitapları, kitaplar, makaleler, belgeler, tutanaklar, seyir defterleri vb. olarak belirlenirken, görsel dokümanlar ise harita, küre, film, slayt, fotoğraf, resim vb. şeklinde ifade edilmektedir (Işık, 2008, s. 390). Yazılı dokümanlardan biri olan ders kitapları, kolay ulaşılabilir bilgi kaynakları olarak kabul edildikleri için tarih öğretimi esnasında en fazla kullanılan dokümanlar arasında yer almaktadır (Karabağ, 2012, s. 40). Ders kitapları dışında tarih öğretiminde kullanılabilecek özellikle kitap niteliğinde birçok eser bulunmaktadır. Bu tür eserlerin kullanılabilmesi için tarihe mal olmuş aydınlar tarafından yazılmış olmalarına dikkat edilmektedir. Ülkemizde, hayatları boyunca toplumun huzur ve refahını düşünen, bu anlamda çalışmalar yapan, fikirleri ve çalışmalarıyla vatanına milletine destek olan pek çok aydın yetişmiştir. Bu aydınlar arasında yer alan Ziya Gökalp'in eserleri de tarih öğretiminde kullanılabilecek kaynaklar arasında değerlendirilmelidir.

Türkçülük fikrinin en önemli savunucuları arasında yer alan Ziya Gökalp; edebiyat, ilim, fikir ve siyaset gibi pek çok alanda etkili roller üstlenmiştir. Öyle ki Atatürk "Etimin ve kemiğimin babası Ali Rıza Efendi ise, fikrimin babası da Ziya Gökalp'tir." diyerek, Gökalp'e biçilen kıymeti gözler önüne sermiştir. Ziya Gökalp, meşrutiyetten Cumhuriyet'e geçiş döneminde Türkçülük, milliyetçilik ve milli tarih alanında önemli işlevler sergileyen bir aydın olarak bilinmekte ve çeşitli çalışmalarla ismini hafızalara kazımaktadır (Oral, 2006, s. 21). Bu bağlamda, Türk milliyetinin mihenk taşı olan Türk kültürüne ait esasların kavranabilmesi amacıyla millî tarihin daha geniş açıdan ele alınması gerektiğini savunarak, (Gökalp, 1974, s. 74) tarih araştırmalarına verdiği önem ve hassasiyeti ortaya koymaktadır. Ayrıca millî duygu ve düşüncelerin ön planda tutularak yazıldığı millî tarihin önemini de vurgulamaktadır. Fikirlerini kaleme aldığı birçok eseri aracılığıyla kendinden sonraki kuşaklara miras bırakmıştır.

Ziya Gökalp'in başlıca eserleri; Şaki İbrahim Destanı, İlm-i İctima Dersleri, Kızıl Elma, Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Yeni Hayat, Altın Işık, Türkçülüğün Esasları, Türk Töresi, Doğru Yol, Türk Medeniyeti Tarihi olarak ifade edilmektedir (Altın, 2010, s. 496). Bu eserler arasında yer alan "Türkçülüğün Esasları" adlı eserinde Gökalp, Türk milletinin sosyal, siyasi, ekonomi, dil, din, ahlak, hukuk, estetik alanlarına yönelik tasarlamış olduğu Türkçülük ideolojisini dile getirmekte ve bu eserini tüm yazdıklarının özeti olarak nitelendirmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, tarih eğitimi bağlamında Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eserini incelemektir. Ziya Gökalp, fikirlerini eserlerinden faydalanarak gelecek kuşaklara aktarmakta ve bu durum eserlerine dikkate değer bir anlam yüklemektedir. Bu açıdan Ziya Gökalp'in tüm yazdıklarının özeti olarak nitelendirdiği Türkçülüğün Esasları adlı eserinin tarih dersi öğretim programı bağlamında değerlendirilmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

"Bu çalışmanın ana problemini, "Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eseri, 2018 Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı ile yeterli ölçüde ilişkilendirilmiş midir?" sorusu oluşturmuştur. Ana problem çerçevesinde oluşturulan alt problemlere aşağıda yer verilmiştir:

- 2018 Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı 9. sınıf kazanımları, Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eserinde ne ölçüde ilişkilendirilmiştir?
- 10. sınıf kazanımları, Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eserinde ne ölçüde ilişkilendirilmiştir?
- 11. sınıf kazanımları, Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eserinde ne ölçüde ilişkilendirilmiştir?

1.2. Sınırlılıklar

Araştırma sürecinde iki önemli sınırlılık yer almıştır. Bunlardan birincisi, çalışmada 2018 ortaöğretim tarih dersi öğretim programı kullanılmıştır. İkincisi ise Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eseri tarih eğitimi bağlamında irdelenmiştir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları isimli eserini, tarih eğitimi bağlamında değerlendirmek ve Ziya Gökalp'in fikirlerinin tarih eğitimindeki yerini ve önemini ortaya koymak amacıyla nitel araştırma yönteminde tasarlanan bu çalışma, durum çalışması (case studies) deseninde yürütülmüştür. Nitel araştırma, hali hazırda var olan olgu ve olayların kendiliğinden, gerçekçi bir tavırla belirlendiği bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.36). Creswell (2013) bu yöntem içerisinde yer alan durum çalışması desenini; değerlendirme süreçleri gibi pek çok alanda kullanımı uygun görülen, araştırmacı tarafından bir durum, genel olarak bir program, olay, eylem, süreç ile bir ya da birden fazla bireyin detaylı olarak incelenmesine olanak sağlayan bir nitel araştırma deseni olarak ifade etmiştir. Çalışmada tarih dersi 9, 10. ve 11.sınıflara ait kazanımların Türkçülüğün Esasları adlı eserle ilişkilendirilme durumları göz önüne alınarak araştırma probleminin anlaşılması sağlanmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması

Çalışma verilerinin toplanması aşamasında, doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Doküman incelemesi, araştırılmak istenen olgu ve olaylara ilişkin basılı ve elektronik kaynakların tercih edilerek analiz edilmesi işlemi olarak ifade edilmiştir (Bowen, 2009, s.27; Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 187). Çalışma verileri için, yenilenmiş (2018) ortaöğretim tarih dersi öğretim programı ile Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları isimli eseri doküman olarak tercih edilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analiz işlemlerinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilmiş olan bulguların düzenlenip yorumlanarak okuyucuya aktarılması işlemidir. Ulaşılan veriler analiz aşamasında, ilk olarak sistematik ve açık bir biçimde betimlenmekte hemen sonrasında ise açıklanıp yorumlanarak bir takım sonuçlara ulaşılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 187). Bu bağlamda 2018 Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı, Türkçülüğün Esasları adlı eser kapsamında irdelenmiş ve ulaşılan bulgular ışığında, programda yer alan kazanım ve açıklamaların Ziya Gökalp'in fikirleri ile ilişkilendirilip değerlendirilmesiyle ele alındığı bir analiz süreci yürütülmüştür.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında ortaöğretim tarih dersi öğretim programı, Ziya Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" adlı eseri açısından ele alınmıştır. Elde edilmiş olan bulgulara aşağıda yer verilmiştir:

3.1. 9. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programının "Türkçülüğün Esasları" Adlı Eser Kapsamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

9. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programında "Türkçülüğün Esasları" adlı eser ile ilişkilendirilen kazanım ve açıklamalar Tablo 1.'de yer almıştır.

Tablo 1

“Türkçülüğün Esasları” adlı eser ile ilişkilendirilen 9.sınıf kazanımları

Sınıf	Ünite	Kazanım	Açıklama
9.Sınıf	Tarih ve Zaman	2. Kazanım: “Tarih öğrenmenin amaç ve yararlarını kavrar.”	a) Açıklaması: “Ortak hafızanın kimlik oluşturma ve toplumsallaşmadaki rolü üzerinde durulur.” b) Açıklaması: “Mensubu olduğumuz toplum ve ülke ile içinde yaşadığımız dünyayı anlamak için geçmişi bilmemiz gerektiği üzerinde durulur.” c) Açıklaması: “Günümüzde olup bitenleri anlayabilmek ve gelecek hakkında gerçekçi ve akılcı planlamalar yapabilmek için geçmişte meydana gelenlerin farkındalığına dayanan bir tarih bilincine sahip olmak gerektiği vurgulanır.” ç) Açıklaması: “Tarihî olayların, bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınmasının tarihî gerçeklerin yorumlanmasına etkileri örnek olay ve metinler üzerinden ele alınır.”
	Orta Çağ'da Dünya	2. Kazanım: “Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını kavrar.”	c) Açıklaması: “Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu'nun dünya ticaretindeki rollerine ve bu yollara hâkim olma mücadelelerinin gerekçelerine vurgu yapılır. Söz konusu ticaret güzergâhları harita/haritalar üzerinde gösterilir.
		4. Kazanım: “İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine temel teşkil ettiğini kavrar.”	a) Açıklaması: “Bu dönemin başlıca kanun metinleri (Roma Hukuku, Justinianus Kanunları, Cengiz Yasası) kısaca ele alınır.”
	İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası	2. Kazanımının: “İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.”	a) Açıklaması: “Asya Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri, gücün meşruiyet kaynağı (Gök Tengri ve Kut inançları); gücün maddi kaynakları (coğrafi yapı, konargöçer hayat tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç); güç paylaşımı ve yönetim organizasyonu (kurultay, ikili teşkilat yapısı ve üleş ilkesi) temaları çerçevesinde ele alınır.” b) Açıklaması: “Töre'nin Türk toplum yapısı ve hukuk sistemindeki yeri ve önemi vurgulanır.” c) Açıklaması: “Kazanım kapsamındaki konular işlenirken Orhun Kitabelerinden örnekler verilir.”
		3. Kazanım: “İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eder.”	a) Açıklaması: “Tarıma uygun olmayan bozkır coğrafyasının Türk topluluklarını konar-göçer hayat tarzına yönelttiği vurgulanır.”

Tablo 1. incelendiğinde; “Tarih ve Zaman” ünitesi içerisinde yer alan 2.kazanımına ait olan a) ve b) açıklamalarının, Ziya Gökalp'in şu sözleri ile ilişkilendirilerek öğrencilere kazandırılabilceği bulgusuna ulaşılmıştır: “...O hâlde, millet nedir? Irki, kavmi, coğrafi, siyasi, iradi kuvvetlere tefevvuk ve tahakküm edebilecek başka ne gibi bir rabitamız var? İctimaiyat ilmi ispat ediyor ki, bu rabita terbiyede, harsta, yani duygularda iştiraktır. İnsan en samimi, en deruni duygularını ilk terbiye zamanında alır. Daha beşikte iken, işittiği ninnilerle anadilinin tesiri altında kalır. Bundan dolayıdır ki en çok sevdiğimiz lisan anadilimizdir. Ruhumuza vücut veren bütün dinî, ahlaki, bedii duygularımızı bu lisan vasıtasıyla almışız. Zaten ruhumuzun içtimai hisleri, bu dinî, ahlaki, bedii duygulardan ibaret değil midir? Bunları çocukluğumuzda hangi cemiyetten almışsak, daima o cemiyette yaşamak isteriz. Başka bir cemiyetin içinde daha büyük bir refahla yaşamamız mümkün iken, cemiyetimiz içindeki fakrı ona tercih ederiz. Çünkü dostlar içindeki bu fakirlik, yabancılar arasındaki o refahtan ziyade bizi mesut kılar. Zevkimiz, vicdanımız, iştihaklarımız, hep içinde yaşadığımız, terbiyesini aldığımız cemiyetindir. Bunların aks-i sedasını ancak o cemiyet içinde işitebiliriz. Ondandır ki ayrılıp da başka bir cemiyete intisap edebilmemiz için, büyük bir mani vardır. Bu mani, çocukluğumuzda o cemiyetten almış olduğumuz terbiyeyi ruhumuzdan çıkarıp atmanın mümkün olmamasıdır. Bu mümkün olmadığı için, eski cemiyet içinde kalmaya mecburuz. Bu ifadelerden anlaşıldı ki

millet, ne ırki, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasi, ne de iradi bir zümre değildir. Milet, lisanca, dince, ahlakça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir. Türk köylüsü onu (dili dilime uyan, dinî dinîme uyan) diyerek tarif eder. Filhakika, bir adam kanca müşterek bulunduğu insanlardan ziyade, dilde ve dinde müşterek bulunduğu insanlarla beraber yaşamak ister...

...Bu itibarla milliyette şecere aranmaz. Yalnız, terbiyenin, mefkûrenin millî olması aranır... Bilakis, terbiyesini almış olduğumuz cemiyetin mefkûresi ruhumuzu vecdlere gark ederek mesut yaşamamıza sebep olur. Bundan dolayıdır ki, insan terbiyesiyle büyüdüğü cemiyetin mefkûresi uğruna hayatını feda edebilir..." (Gökalp, 2019, s. 37-38).

2. kazanıma ait olan c) açıklaması ise Ziya Gökalp' in Osmanlı Devleti'nin yıkılış sebepleri ve yıkılışı engellemek için ele aldığı; "...Osmanlı medeniyeti iki sebeple yıkılmaya mahkûmdu: Birincisi Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün imparatorluklar gibi muvakkat (geçici) bir camiadan ibaret olmasıydı. Ebedi hayata malik olan zümrelerse, camialar değil, cemiyetlerdir. Cemiyetlere gelince, bunlar yalnız milletlerden ibarettir. Mahkûm milletler, millî benliklerini imparatorlukların kozmopolit idaresi altında, ancak muvakkaten unutulabilirlerdi. Birgün, mutlaka, milletlerden ibaret olan hakiki cemiyetler, raiyyelik uykusundan uyanacaklar harsi istikballerini ve siyasi hâkimiyetlerini isteyeceklerdi. İkinci sebep, Garp medeniyeti yükseldikçe Şark medeniyetini büsbütün ortadan kaldırmak hassasını haiz bulunmasıdır...

...Şark medeniyeti bazılarının zannettiği gibi gerçekten İslam medeniyeti değildi...

...Osmanlılar Şarki Roma medeniyetini doğrudan doğruya Bizans'tan almadılar: kendilerinden evvel, Müslüman Araplarla Acemler bu medeniyeti almış olduklarından, Osmanlılar onu bu dindaş milletlerden aldılar. Bundan dolayıdır ki bu medeniyeti, bazı mütefekkirler İslam medeniyeti zannettiler...

...O hâlde, Şark medeniyeti dairesinde bulunan Osmanlı medeniyeti, behemehâl ortadan kalkacak, onun yerine bir taraftan İslam dinîyle beraber bir Türk harsı diğer taraftan da Garp medeniyeti kaim olacaktır. İşte Türkçülüğün vazifesi, bir taraftan yalnız halk arasında kalmış olan Türk harsını arayıp bulmak, diğer cihetten Garp medeniyetini tam ve canlı bir surette alarak millî harsa aşılacaktır..."(Gökalp, 2019, s. 59-60) görüşleri kapsamında ilişkilendirilmiştir.

Aynı kazanıma ait ç) açıklaması ile Ziya Gökalp' in Osmanlı içerisinde yaşayan farklı milletlerin daimi birlik oluşturmayacağı, daimi birliğin ancak Türk milletinin birlikteliği ile olacağını ifade ettiği; "...Fakat bu Osmanlılar hiç düşünemiyorlardı ki her ne yapsalar, bu yabancı milletler Osmanlı camiasından ayrılmaya çalışacaklardır. Çünkü artık yüzlerce milletlerden mürekkep olan suni camiaların devamına imkân kalmamıştır. Bundan sonra, her millet ayrı bir devlet olacak, mütecanis, samimi, tabii bir cemiyet hayatı yaşayacaktır. Şüphesiz, Avrupa'nın garbında beş yüz seneden beri başlayan bu içtimai tekâmül hareketi, mutlaka şarkında da başlayacaktır. Cihan harbinde Rusya, Avusturya, Osmanlı İmparatorlukları'nın yıkılması da gösterdi ki bu içtimai kıyamet pek yakınmış. Acaba Türkler, bu içtimai mahşer meydanına kendilerinin de (Türk) adlı bir millet olduklarını, Osmanlı İmparatorluğu içinde kendilerinin de hususi bir vatanları ve millî hakları bulunduğunu bilmeyerek, anlamayarak çıkmış olsaydılar, şaşkınlıktan ne yapacaklardı? Yoksa "Mademki Osmanlılık yıkıldı, bizim artık hiçbir millî ümidimiz, hiçbir siyasi emelimiz kalmadı" mı diyeceklerdi? Evvelce Türkçülüğe lakayit kalan bazı insaf sahibi Osmanlılar, Wilson prensipleri ortaya atıldıktan sonra, (Türkçülük bize, Osmanlı İmparatorluğu'ndan müstakil, hususi ve millî bir hayatımız, hudutları etnografi ilmi tarafından çizilmiş millî bir vatanımız, bu vatanı kendi kendimizi tam bir istiklalle idare etmekten ibaret olan millî bir hakkımız olduğunu vaktiyle birçoğumuzun zihnine ve ruhuna yerleştirmiş olmasaydı, bugün hâlimiz ne olacaktı?) demeye başladılar. Demek ki, yalnız bir tek kelime, mukaddes ve mübarek (Türk) kelimesidir ki bu hercümerç içinde doğru yolu görmemize sebep oldu..."(Gökalp, 2019, s. 65) açıklamaları ile ilişkilendirilmiştir.

9.sınıf "Orta Çağ'da Dünya" ünitesi içerisinde yer alan 2. kazanımın c) açıklaması Ziya Gökalp'in özellikle İpek Yolu'nu ele aldığı, "...Eski Türkler, ticarete de yabancı değildiler. İlhanlık devirlerinde devletin en büyük varidat menbaı, Çin'den Avrupa'ya ipek götüren ve Avrupa'dan Çin'e kadife getiren Türk ticaret kervanlarıydı. O zaman Çin, Hint, İran, Rusya ve Bizans arasındaki büyük ticaret yolları tamamıyla Türklerin elinde idi. Mukan Han, İran'ın şimalinden, Azerbaycan'dan ve Anadolu'dan, İstanbul'a doğru giden bir yeni ticaret yolu açmak istedi. Fakat İraniler bu teşebbüse mümanaat ettiler. Bunun üzerine Mukan Han, İpek Yolu'nu temin için, Türk, Çin ve Bizans devletleri arasında bir ittifak-ı müselles akdine çalıştı ve İran devletini ya ortadan kaldırmaya yahut beynelmilel ticaretin transit tarikiyle memleketinden geçmesi için zorla irza etmeye teşebbüs etti.

Görülüyor ki, eski Türk ilhanlarının gayesi, Mançurya'dan Macaristan'a kadar uzanan büyük Turan kıtasında yalnız siyasi bir emniyet husule getirmekten ibaret değildi. Asya ve Avrupa milletleri arasında beynelmil bir ticaret ve mübadele teşkilatı yapmayı da üzerlerine almışlardı..."(Gökalp, 2019, s. 174) görüşleri doğrultusunda ilişkilendirilmiştir.

Aynı ünitenin 4.kazanımının a) açıklaması ise, Ziya Gökalp'in özellikle Cengiz Yasası'na ait ifadelerde bulunduğu; "...Cengiz yasasına göre kırkar hanelik her zümrede senevi dört izdivaç vuku bulması lazımdı. Delikanlılar fakir ise, bu zümreler nakden yardım ederek onların evlenmesini kolaylaştırırdı. Her kırk hanede dört izdivaç vukua gelmezse rüesa mesul olurlardı. Bu zümreler boylardı. Türklerde iki türlü akrabalık ıstılahları vardı: Biri boya, yani seciyeye mahsustu: Her fert boy dâhilinde kendisinden büyük olan bütün erkeklere (ici) kendisinden büyük olan bütün kadınlara (aba) unvanlarını verirdi. Kendisinden daha küçük olan erkeklere (ini), kendisinden daha küçük olan kızlara (singil) adlarını verirdi. Kendisiyle yaşıt olan erkeklere de (atı) ismini verirdi..."(Gökalp, 2019, s.177) görüşleri neticesinde ilişkilendirilmiştir.

9.sınıf "İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası" 4.ünite başlığı içerisinde yer alan 2.kazanımın a) açıklaması ile Ziya Gökalp'in özellikle Asya Hun Devleti ile ilgili; "...Türk'ün vatanperverliğine misal olarak Hun devletinin müessisi olan (Mete)'yi zikredebiliriz. Tatarlar hükümdarı harp ilanına bir vesile olmak üzere, ibtida, onun çok sevdiği bir atı istedi. Bu at, saatte bin fersah uzunluğunda yol alıyordu. Mete, vatandaşlarını harbin musibetlerine maruz bırakmamak için, bu atı Tatar hakanına gönderdi. Tatar hakanı harbe bahane arıyordu. Bu sefer de Mete'nin en sevdiği zevcesini istedi. Bütün beyler, kurultayda harp ilanını istedikleri hâlde, Mete: "Ben vatanımı kendi aşkıma uğruna çiğnetemem" diyerek, sevgilisini düşmana vermek gibi büyük bir fedakârlığı kabul etti. Bunun üzerine, Tatar hakanı, Hun ülkesinden hiçbir mahsulü olmayan, ziraatsız, ormansız, madensiz, ahalsiz bir arazi parçasını istedi. Kurultay bu faydasız toprağın verilmesinde hiçbir beis olmadığını söylemişken, Mete "Vatan bizim mülkümüz değildir, mezarda yatan atalarımızın ve kıyamete kadar doğacak torunlarımızın bu mübarek toprak üzerinde hakları vardır. Vatandan –velev ki bir karış kadar olsun vermeye hiç kimsenin salahiyeti yoktur. Binaenaleyh, harp edeceğiz. İşte, ben atımı düşmana doğru sürüyorum. Arkamdan gelmeyen idam olunacaktır." diyerek Tatarların üzerine yürüdü. Eski Türklerin nazarında, vatanın ne kadar muazzaz olduğunu, bu tarihi vakadan istidlal edebiliriz. Eski Türklerle göre vatan (töre)den, yani (millî hars)tan ibaretti Mahmut-ı Kaşgari lughatında zikrolunan. (Ülkeden geçilir töreden geçilmez) darb-ı meseli, millî harsa verilen kıymetin derecesini gösterir..."(Gökalp, 2019, s. 168-169).

"...Zaten (il) kelimesinin asıl manası (sulh) demektir. (İlci), sulhçu manasındadır. (İl)in timsali olan (Gök Tanrı) sulh ilahıdır. İlhan sulh dininin bir naşiri mevkiindedir. Türk ilhanları, bütün Türk illerini sulha davet ediyordu, bütün hakanlara (oğlum) diye hitap ediyordu. Türklerin bütün harpleri, daimi ve geniş bir sulh dairesi tesisi maksadıyladır. Bütün ilhanlık devirlerinde, Mançurya' dan Macaristan'a kadar bütün Turan kıtası gayet mesut bir sulh ve asayiş hayatı yaşamıştır. Türk ilhanları, emperyalist de değildiler. Çünkü yalnız Türk illerini birleştirmekle iktifa ediyorlar, başka milletlerin ülkelerini fethetmiyorlardı. Hunların ilk ilhanı Mete'nin, iki defa Çin devleti eline geçtiği hâlde, imparatorluğu kabulden imtina etmesi bu iddiamıza bir delildir..."(Gökalp, 2019, s. 170) görüşleri arasında bir ilişkilendirme yoluna gidilmiştir.

Aynı kazanımın b) açıklaması ise, Ziya Gökalp'in töreye ilişkin olarak belirtmiş olduğu; ...Bir müddet sonra, Yunan harsı da bozulmaya başladığından, gerek Yunaniler gerek İraniler, kuvvetli bir harsla meydana çıkan medeniyetsiz Makedonyalılara mağlup oldular. Şark'ta Eşkaniyan ve Sasaniyan sülalelerinin, Garp'ta Romalıların, harsı bozulmaya başlayan Makedonyalılara galebesi de aynı suretle izah olunabilir. Nihayet, medeniyetten hiçbir nasibi olmayan, fakat harsta son derece kuvvetli olan Araplar meydana çıkarak hem Sasaniyeye, hem de Romalıyara galip geldiler. Fakat çok zaman geçmeden Arap milleti de medenileşmeye başladığından harsı kaybederek siyasi hâkimiyeti Türkistan'dan yeni gelmiş olan Törelî Selçuk Türklerine teslim ettiler. Töre, Türklerin millî harsından başka bir şey değildi. Türklerin şimdiye kadar müstakil kalması, Çanakkale'den İngilizlerle Fransızları kovması ve Mütareke'den sonra İngiliz silahlarıyla ve parasıyla teçhiz edilmiş bulunan Yunanlılarla Ermenileri mağlup ederek manen İngilizleri yenmesi, hep bu millî harsın kuvveti sayesinde... (2019, s. 58) görüşleri ile ilişkilendirilmiştir.

Aynı kazanıma ait c) açıklaması, Ziya Gökalp'in Orhun Kitabeleri' ni ele almış olduğu; "...Orhon Kitabesi'nde Türk hakanı şöyle diyor: "Türk Tanrısı Türk milleti yok olmasın diye atalarımı gönderdi ve beni gönderdi. Ben hakan olunca, gündüz oturmam, gece uyumadım. Türk milleti açtı doyurdum, çıplaktı giydirdim, fakirdi zengin ettim." Türk milleti de hakanını kaybettiği zamanlar "Devletli bir millettim devletim ve şevketim hani? Hakanlı bir millettim hakanım hani? Hangi hakana işimi, gücümü vereyim?" diye sızlanırdı. Milletle hakan arasındaki münasebetin ne kadar samimi olduğu bu nakillerden anlaşılabilir. İşte eski

Türklerde vatani ahlak bu derecede yüksekti..." (Gökalp, 2019, s. 170-171) görüşleri ile doğrultusunda ilişkilendirilmiştir.

9.sınıf 4.ünite içerisinde yer alan 3.kazanımının a) açıklaması ile Ziya Gökalp'in Türklerin göçebe yaşamları ile ilgili ifade ettiği; "*Türkler, en eski zamanlarda göçebe hayatı yaşıyorlardı. Bu zamanlarda, Türk iktisadi çobanlık esasına müstenitti. O zamanlarda, Türklerin bütün servetleri koyun, keçi, at, deve, öküz gibi hayvanlardan ve yedikleri süt, yoğurt, peynir, tereyağı, kımız gibi hayvani mahsullerden ibaretti. Giydikleri de bu hayvanların پوستekileri, derileri, yünleri ve yapağıları idi. Göçebe Türklerin sanayii de hep hayvani mahsuller üzerinde işlerdi: Develerin ayağından (ayak) adı verilen kımız kadehleri, öküzlerin uyluk kemiğinden kımız sürahileri yapılırdı. Hayvanın ne kemiği, ne boynuzu, ne bağırsağı, hulasa hiçbir şeyi atılmazdı. Her nescinden Türk'e mahsus bir sınai mamule vücuda getirilirdi...*" (Gökalp, 2019, s. 174) görüşleri arasında bir ilişkilendirmede bulunulmuştur.

3.2. 10.Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programının "Türkçülüğün Esasları" Adlı Eser Kapsamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

10. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programında "Türkçülüğün Esasları" adlı eser ile ilişkilendirilmiş olan kazanım ve açıklamalar Tablo 2.'de yer almıştır.

Tablo 2

"Türkçülüğün Esasları" adlı eser ile ilişkilendirilen 10.sınıf kazanımları

Sınıf	Ünite	Kazanım	Açıklama
10.Sınıf	"Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye'si"	4. Kazanım: "Türklerin Anadolu'da devletleşme sürecini etkileyen faktörleri açıklar."	a) Açıklaması: "Oğuz boylarının önceki dönemlerde boy birliği ya da beylik gibi geçici siyasi çatılar altında bir araya gelmesi vurgulanır."
	"Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler"	1. Kazanım: "Kuruluş Dönemi'nde Osmanlı askerî gücünün farklı muharip unsurlardan meydana geldiğini kavrar."	b) Açıklaması: "Diğer Türk beylik ve devletlerinin aksine erken tarihte aşiret güçlerinden düzenli birliklere geçen Osmanlı'nın ilk dönem askerî teşkilatına ve bu teşkilatı oluşturan zümrelere değinilir."
	"Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti"	3. Kazanım: "Osmanlı coğrafyasında sözlü ve yazılı kültürün toplum hayatına etkilerini analiz eder."	a) Açıklaması: "Sözlü halk kültürü ile saray çevresi ve belirli şehirlerde oluşan kitabî kültür ana hatlarıyla ele alınır."
	"Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni"	1. Kazanım: "Osmanlı Devleti'nde millet sisteminin yapısını analiz eder."	a) Açıklaması: "İslam ve Osmanlı düşünce geleneklerinde ümmet ve millet kavramlarına yüklenen anlamlara değinilir." b) Açıklaması: "Farklı dinî ve kültürel kimliklere sahip toplum kesimlerini idare etmenin millet sistemi sayesinde mümkün olduğu vurgulanır."

Tablo. 2' ye göre; "Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye'si" 1.ünite başlığı içerisinde yer alan 4.kazanımın a) açıklaması ile Ziya Gökalp'e ait olan Oğuzların boyları ve yayıldıkları alanlara değinmiş olduğu; "...Harezme'de Oğuz'un (Salur) ve (İmrâli) boylarıyla (Çavda) ve (Göklen=Karluclardan Kealin) illeri vardır. Bu isimlere Anadolu'nun muhtelif noktalarında tesadüf edilir. Köklün, kendi adını Van'da bir köye (Gök Oğlan) şeklinde vermiştir. Oğuz'un Bayat ve Afşar boyları da gerek Türkiye'de, gerek İran'da ve Azerbaycan'da mevcuttur. Akkoyunlularla Karakoyunlular da bu üç ülkede yayılmışlardır. O hâlde, Harezme, İran, Azerbaycan ve Türkiye ülkeleri Türk etnografya itibarıyla aynı uruğun yurtlarıdır. Bu dört ülkenin mecmuuna (Oğuzistan) adını verebiliriz. Türkçülüğün yakın hedefi bu büyük kıtada yalnız bir tek harsın hâkim olmasıdır. Oğuz Türkleri umumiyetle Oğuzhan'ın torunlarıdır. Oğuz Türkleri birkaç asır evveline gelinceye kadar mütesanid bir aile hâlinde yaşarlardı. Mesela Fuzuli bütün Oğuz şubeleri içinde okunan bir Oğuz şairidir. Korkut Ata kitabı Oğuzların resmi Oğuzname'si olduğu gibi, Şah İsmail, Âşık Kerem, Köroğlu kitapları gibi halk eserleri de bütün Oğuzistan'a yayılmıştır..."

“...Turan kelimesi, Turlar yani Türkler demek olduğu için, münhasıran Türkleri ihtiva eden camiavi bir isimdir. O hâlde, (Turan) kelimesini bütün Türk şubelerini ihtiva eden büyük Türkistan’a hasretmemiz lazım gelir. Çünkü (Türk) kelimesi bugün yalnız Türkiye Türklerine verilen bir ünvan hükmüne geçmiştir. Türkiye’deki Türk harsına dâhil olanlar, tabii yine bu ismi alacaklardır. Benim itikadımca, bütün Oğuzlar yakın bir zamanda bu isimde birleşeceklerdir...” (Gökalp, 2019, s. 41-42) görüşleri arasında bir ilişki kurulmuştur.

“Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler” isimli 3.ünitede yer alan 1.kazanıma ait olan b) açıklaması, Ziya Gökalp’in Osmanlı ilk dönem teşkilatına yönelik; “...Camia hayatı, mahkûm kavimler için muzır olduğu derecede hâkim kavim için de zararlıdır. Buna kendi kavmimizden daha belîğ bir misal olamaz: Türkler, Osmanlı İmparatorluğu’nun müessisi iken, bu camianın vücuda getirdiği feodalizm içinde (reaya) hâlini aldılar. Aynı zamanda, hayatlarını camiaya asker ve jandarma vazifelerini ifa etmekle geçirdiklerinden, irfanca ve iktisatça yükselmeye vakit bulamadılar. Diğer kavimler, Osmanlı camiasından irfanlı, medeniyetli ve zengin bir hâlde ayrılırken, zavallı Türkler ellerinde kırık bir kılıçla eski bir sabandan başka bir mirasa nail olamadılar. Mamafih, bir insan için çocukluk ve çiraklık devirlerinden geçmek nasıl mecburi ise bir kavim için de cemie ve camia stajlarını yapmak öylece zaruridir. Her kavim, ancak bu merhalelerden geçtikten sonra cemiyet ve millet hâline gelebilmiştir...” (Gökalp, 2019, s. 96-97) görüşleri arasında bir ilişkilendirme yoluna gidilmiştir.

“Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti” 4.ünite başlığı içerisinde yer 3.kazanıma ait a) açıklaması, Ziya Gökalp tarafından ifade edilen halk ve saray kültürlerine yönelik; “...Bundan on beş sene evvel, memleketimizde yan yana iki lisan yaşıyordu: Bunlardan birincisi, resmi bir kıymete malikti ve yazıyı inhisar altına almış gibiydi. Buna (Osmanlıca) adı veriliyordu. İkincisi, yalnız halk arasında konuşmaya münhasır kalmış gibiydi. Buna da istihfafla (Türkçe) adı veriliyordu ve avama mahsus bir (argo) zannediliyordu. Hâlbuki asıl tabii ve hakiki lisanımız bu idi. (Osmanlıca) ise, Türkçe, Arapça ve Acemceden ibaret olan üç lisanın sarfını, nahvini, kamusunu bileştirmekle husule gelmiş suni bir halitadan ibaretti. Bu iki lisandan birincisi tabii bir teşekkül ve teamülle kendiliğinden vücuda gelmişti. Binaenaleyh, harsımızın lisanı idi. İkincisi ise fertler tarafından usulle ve irade ile yapılmıştı. Bu lisani aşurenin içine yalnız bazı Türkçe kelimeler ve edatlar karışabilirdi. Demek ki Osmanlıcanın harsımızdan pek az bir hissesi vardı. Bundan dolayı ona medeniyetimizin lisanı idi diyebiliriz. Memleketimizde bu iki lisan gibi, iki vezin de yan yana yaşıyordu. Türk halkının kullandığı Türk vezni, usul ile yapılmıyordu. Halk şairleri vezinli olduğunu bilmeden gayet lirik şiirler yazıyorlardı. Tabii bu ilham ile ibda ile oluyordu. Usulle ve taklitle yapılmıyordu. O hâlde, bu vezin de Türk halkına dâhildi. Osmanlı veznine gelince, bu Acem şairlerinden alınmıştı. Bu vezinde şiir yazarlar taklitle ve usulle yazıyorlardı. Bundan dolayıdır ki (aruz vezni) denilen bu vezin halk arasına nüfuz edememişti. Bu vezinde şiir yazarlar, Acem edebiyatını tederrüs tarikiyle öğreniyorlar, usul vasıtasıyla aruzu tatbik ediyorlardı. Binaenaleyh, aruz vezni millî harsımıza dâhil olmadı. Acemlerde ise köylüler bile aruz vezninde şiirler söylerler. Binaenaleyh, aruz vezni İran’ın millî harsına dâhil demektir. Memleketimizde bunlardan başka, yan yana yaşayan iki musiki vardır. Bunlardan birisi halk arasında kendi kendine doğmuş olan (Türk musikisi) diğeri (Farabi) tarafından Bizans’tan tercüme ve ictibas olunan (Osmanlı musikisi)dir. Türk musikisi ilham ile vücuda gelmiş, taklitle hariçten alınmamıştır. Osmanlı musikisi ise, taklit vasıtasıyla hariçten alınmış ve ancak usulle devam ettirilmiştir. Bunlardan birincisi harsımızın, ikincisi ise, medeniyetimizin musikisidir. Medeniyet usulle yapılan ve taklit vasıtasıyla bir milletten diğeri millete geçen mefhumların ve tekniklerin mecmuudur. Hars0 ise hem usulle yapılan, hem de taklitle başka milletlerden alınmayan duygulardır. Bu sebeple, Osmanlı musikisi kaidelerden mürekkep bir fen şeklinde olduğu hâlde, Türk musikisi, kaidersiz, usulsüz, fensiz melodilerden, Türk’ün bağından kopan samimi nağmelerden ibarettir. Hâlbuki Bizans musikisinin menşesine çıkarsak bunu da eski Yunanlıların harsı dâhilinde görürüz. Edebiyatımızda da aynı ikilik mevcuttur. Türk edebiyatı halkın darbı meselleriyle bilmecelerinden, halk masallarıyla halk koşmalarından, destanlarından, halk cenknameleriyle menkıbelerinden, tekkelerin ilahileriyle nefeslerinden, halkın nekregüyane fıkralarından ve halk temasından ibarettir. Darbı meseller doğrudan doğruya halkın hikmetleridir. Bilmeceleri de vücuda getiren halktır. Halk masalları da fertler tarafından düzülmemiştir. Bunlar Türk’ün esatir devrelerinden başlayarak anenevi bir surette zamanımıza kadar gelen peri masallarıyla dev masallarıdır. Dede Korkut kitabındaki masallar da ozandan ozana şifahi bir surette intikal ederek ancak birkaç asır evvel yazılmıştır. Şah İsmail, Âşık Kerem, Âşık Garip, Köroğlu kitapları da vaktiyle halk tarafından yazılmış halk masallarıdır. Türk tarihinde ve etnografyasındaki ustureler, lejantlar, efsaneler de, Türk edebiyatının unsurlarıdır. Cenknameler ve dinî menkıbelere gelince bunlar halk edebiyatının İslamî devresine mahsus mahsullerdir. Halk şairlerinin koşmalarıyla destanları, manileriyle türküleri de, yukarıda saydığımız eserler gibi, Türk halkının samimi eserleridir. Bunlar da usulle, taklitle yapılmamışlardır. Âşık Ömer, Dertli,

Karacaoğlanlar gibi şairler halkın sevgili şairleridir. Tekkeler de birer halk mabedi olduğu için, buralarda doğan ilahilerle nefesler de halk edebiyatına, binaenaleyh Türk edebiyatına dâhildir. Yunus Emre ve Kaygusuz'la Bektaşî şairleri bu zümreye dâhildir. Osmanlı edebiyatı ise, masal yerine ferdi hikâyelerle romanlardan, koşma ve destan yerine taklitle yapılmış gazellerle alafranga manzumelerden mürekkeptir. Osmanlı şairlerinden her biri, mutlaka, Acem devrinde bir Acem şairiyle, Fransız devrinde bir Fransız şairiyle mütenazırdır. Fuzuli ile Nedim bile bu hususta müstesna değildir. Bu cihetle, Osmanlı edipleriyle şairlerinden hiçbiri orijinal değildir, hepsi mukallittir, hepsinin eserleri bedii ilhamdan değil, zihni hünerverlikten doğmuştur. Karagözle Ortaoyunu' na gelince, bunlar da halk temasıyani, anenevi Türk tiyatrosudur. Karagöz'le Hacivat'ın muarazaları, Türk'le Osmanlı'nın, yani o zamanki harsımızla medeniyetimizin mücadelelerinden ibarettir..." (Gökalp, 2019, s. 48-49-50-51) görüşleri kapsamında ilişkilendirilmiştir.

"Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni" 7.ünite başlığı içerisinde yer alan 1.kazanıma ait a) açıklaması ile Ziya Gökalp'in millet ve ümmet kavramlarına yönelik belirtmiş olduğu; "...Bazen bir ülkede müteaddid milletler olduğu gibi, bazen de bir millet müteaddid ülkelere dağılmış bulunur. Mesela, Oğuz Türklerine bugün Türkiye'de, Azerbaycan'da, İran'da, Harezmi ülkesinde tesadüf ederiz. Bu zümrelerin lisanları ve harsları müşterek olduğu hâlde, bunları ayrı milletler telakki etmek doğru olabilir mi?"

Osmanlıcılara nazaran, millet Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan bütün tebaaya şamildir. Hâlbuki bir imparatorluğun bütün tebaasını bir tek millet telakki etmek büyük bir hatadan ibaretti. Çünkü bu halitanın içinde müstakil harslara malik müteaddid milletler vardı.

İslam ittihatçılarının göre, millet bütün müslümanların mecmuu demektir. Aynı dinde bulunan insanların mecmuuna (ümmet) adı verilir. O hâlde Müslümanların mecmuu da bir ümmettir. Yalnız lisan ve harsta müşterek olan millet zümresi ise bundan ayrı bir şeydir...(Gökalp, 2019, s. 35-36) görüşleri arasında bir ilişkilendirme yapılmıştır."

Aynı kazanıma ait olan b) açıklaması, Ziya Gökalp'in tanımlamış olduğu millet sistemi dâhilindeki; "...O hâlde, millet nedir? Irki, kavmi, coğrafi, siyasi, iradi kuvvetlere tefevvük ve tahakküm edebilecek başka ne gibi bir rabitamız var?"

"İçtimaiyat ilmi ispat ediyor ki, bu rabita terbiyede, harsta, yani duygularda iştiraktır. İnsan en samimi, en deruni duygularını ilk terbiye zamanında alır. Daha beşikte iken, işittiği ninnilerle anadilinin tesiri altında kalır. Bundan dolayıdır ki en çok sevdiğimiz lisan anadilimizdir. Ruhumuza vücut veren bütün dinî, ahlaki, bedii duygularımızı bu lisan vasıtasıyla almışız. Zaten ruhumuzun içtimai hisleri, bu dinî, ahlaki, bedii duygulardan ibaret değil midir? Bunları çocukluğumuzda hangi cemiyetten almışsak, daima o cemiyette yaşamak isteriz. Başka bir cemiyetin içinde daha büyük bir refahla yaşamamız mümkün iken, cemiyetimiz içindeki fakrı ona tercih ederiz. Çünkü dostlar içindeki bu fakirlik, yabancılar arasındaki o refahtan ziyade bizi mesut kılar. Zevkimiz, vicdanımız, iştiaklarımız, hep içinde yaşadığımız, terbiyesini aldığımız cemiyetindir. Bunların aks-i sedasını ancak o cemiyet içinde işitebiliriz. Ondan ayrılıp da başka bir cemiyete intisap edebilmemiz için, büyük bir mani vardır. Bu mani, çocukluğumuzda o cemiyetten almış olduğumuz terbiyeyi ruhumuzdan çıkarıp atmanın mümkün olmamasıdır. Bu mümkün olmadığı için, eski cemiyet içinde kalmaya mecburuz. Bu ifadelerden anlaşılır ki millet, ne irki, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasi, ne de iradi bir zümre değildir. Millet, lisanca, dince, ahlakça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir. Türk köylüsü onu (dili dilime uyan, dinî dinîme uyan) diyerek tarif eder. Filhakika, bir adam kanca müşterek bulunduğu insanlardan ziyade, dilde ve dinde müşterek bulunduğu insanlarla beraber yaşamak ister..."

"...Bu itibarla milliyette şecere aranmaz. Yalnız, terbiyenin, mefkûrenin millî olması aranır..."

"...Bilakis, terbiyesini almış olduğumuz cemiyetin mefkûresi ruhumuzu vecdlere gark ederek mesut yaşamamıza sebep olur. Bundan dolayıdır ki, insan terbiyesiyle büyüdüğü cemiyetin mefkûresi uğruna hayatını feda edebilir..."(Gökalp, 2019, s. 37-38).

Bir diğer ilişkilendirme de ise;

"Millî tesanüdün birinci temeli (vatani ahlak) olduğu gibi, ikinci temeli de (medenî ahlak)tır. Vatani ahlak, kendi milliyetimizi mukaddes tanımaktan ibaret olduğu gibi, medenî ahlak da milletimizin fertleriyle onlara

benzeyen sair fertleri muhterem tanımaktan ibarettir. Cemiyet, mukaddes olunca, onun fertleri de mukaddes olmaz mı? O hâlde vatanımızı, milletimizi nasıl seviyorsak, milletteşlarımızı da öylece sevmeliyiz. Bütün milletteşlerini sevmeyen bir adam, milletini de sevmiyor demektir. Şimdiye kadar münevverlerin halkı ve halkın münevverleri sevmesi mümkün değildi. Çünkü terbiyelerini münevverler Osmanlı medeniyetinden, halksa Türk harsından almışlardı. Ayrı terbiyelerle yetişen iki sınıf birbirini nasıl sevebilir? Bundan başka, münevverler sarayın bendeleri idiler, memur oldukları zaman halkı soyarak sarayın israf ve sefahatine hizmet etmekten başka bir şey düşünmezlerdi. Tabii, bu cihetten de mazlum halk onları sevmezdi. Aralarında rekabet, haset, çekememezlik gibi ihtiraslar bulunduğu için bizzat münevverler de birbirlerini sevmezlerdi. Memleketimizde birbirini seven, yalnız halktan olan fertlerdi ve eski devirde millî tesanüt yalnız bu öz Türklerin samimi sevişmesine istinat ediyordu. Şurası da vardır ki medeni ahlak yalnız milletimize mensup fertlerin muhterem tanınmasından ve samimi bir muhabbetle sevilmesinden ibaret değildir. Filhakika, iptida muhterem tanılan ve sevilen fertler milletteşlarımızdır. Çünkü bizi onlarla birleştiren müşterek bir hars, müşterek bir yurt, müşterek bir dil, müşterek bir din vardır. Fakat biz bir millî harsa mensup olduğumuz gibi, bir de beynelmilel medeniyetine mensubuz. Harsımızı sevdiğimiz gibi, medeniyetimizi de severiz. O hâlde medeniyetteşlarımızı sevmemiz ve muhterem saymamız iktiza etmez mi?..."

"...Hülasa, medeni ahlak, evvela milletteşlarımızı, sonra dindaşlarımızı, en sonra da bütün insanları sevmekten ve muhterem görmekten ibarettir. Bütün bu fertlerin hayatına, mülkiyetine, hürriyetine, haysiyetine tecavüz etmemek medeni ahlakın teklif ettiği vazifelerdendir..."

"...Görülüyor ki millî tesanüdü kuvvetlendirmek için, vatani ahlaki medeni ahlaka takdim etmek ve insani kıymetin medeni ahlakın dairelerinde merkezden muhite doğru gittikçe eksildiğini, muhitten merkeze doğru geldikçe arttığını düstur ittihaz eylemek lazımdır. Yani yukarıda da söylediğimiz vechle, kıymetin birinci derecesinde milletteşlarımızı, ikinci derecesinde ümmetteşlarımızı, üçüncü derecesinde medeniyetteşlarımızı, dördüncü derecesinde bütün insanları görmemiz ve onları derecelerine göre sevmemiz lazım gelir..."

"...Bu nev tesanüdün kuvvetlenmesi için, ikinci şart da, meslek zümrelerinin bütün memlekete şamil millî teşkilatlar hâlinde taazzisinden sonra, her meslek zümresinde mesleki bir ahlakın teessüs etmesidir..."

"...Millî tesanüdün kuvvetlendirilmesi, içtimai intizam ve terakkinin, millî hürriyet ve istiklalin temelidir. Millî tesanüdü kuvvetlendirmek için de, vatani, medeni, mesleki ahlakların kuvvetlendirilmesi, yükseltilmesi lazımdır..." (Gökalp, 2019, s. 103-104-105-106-107-108) görüşleri ile ilişkilendirilmiştir.

3.3. 11.Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programının "Türkçülüğün Esasları" Adlı Eser Kapsamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

11. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programında "Türkçülüğün Esasları" adlı eser ile ilişkilendirilen kazanım ve açıklamalar Tablo 3.'te yer almıştır.

Tablo 3

“Türkçülüğün Esasları” adlı eser ile ilişkilendirilen 11.sınıf kazanımları

Sınıf	Ünite	Kazanım	Açıklama
11.Sınıf	“Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri”	4.Kazanım: “Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Kanun-ı Esasi’nin içeriklerini küresel ve yerel siyasi şartlar bağlamında değerlendirir.”	a) Açıklaması: “Sened-i İttifak, Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Kanun-ı Esasi; uluslararası güçler, yerel siyasi aktörler ve ahalinin kriz dönemlerindeki farklı taleplerinin merkezî idare tarafından uzlaştırılmasına yönelik çabalar olarak ele alınır.” c) Açıklaması: “Osmanlı Devleti’nin dağılmasını önlemeye yönelik Üç Tarz-ı Siyaset olarak bilinen fikir akımları ile bu fikir akımlarının; merkezî idarenin ve düşünce adamlarının siyasi ve toplumsal birliği koruma çabaları olduğu üzerinde durulur.”

Tablo 3.’ten yola çıkarak; 11.sınıf “Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri” 4.ünite başlığı içerisinde yer alan 4.kazanıma ait a) açıklaması, Ziya Gökalp’in özellikle Tanzimatçılara yönelik; “...Tanzimatçılar, Osmanlı medeniyetini Garp medeniyetiyle telife çalışmışlardı. Hâlbuki iki zıt medeniyet yan yana yaşayamazlar; sistemleri birbirine muhalif bulunduğu için ikisi de birbirini bozmaya sebep olur. Mesela, Garb’ın musiki fenniyle Şark’ın musiki fenni birbiriyle itilaf edemez. Garb’ın tecrübi mantığıyla Şark’ın skolastik mantığı yekdiğeriyle barışamaz. Bir millet ya Şarklı olur, ya Garplı olur. İki dinli bir fert olamadığı gibi, iki medeniyetli bir millet de olamaz. Tanzimatçılar, bu noktayı bilmedikleri için, yaptıkları teceddütte muvaffak olamadılar. Türkçülere gelince, bunlar, esasen Bizanslı olan Şark medeniyetini büsbütün terk ederek Garp medeniyetini tam bir surette almak istediklerinden azimlerinde muvaffak olacaklardır. Türkçüler, tamamıyla Türk ve Müslüman kalmak şartıyla Garp medeniyetine tam ve kati bir surette girmek isteyenlerdir. Fakat Garp medeniyetine girmeden evvel, millî harsımızı arayıp bularak millî harsımızı meydana çıkarmamız icap eder...” (Gökalp, 2019, s. 60) görüşleri kapsamında ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

Aynı kazanımın c) açıklaması, Ziya Gökalp’in fikir akımlarına yer vermiş olduğu; “...24 Temmuz inkılabından sonra Türkiye’de Osmanlılık fikri hâkim olmuştu. Bu esnada, intişara başlayan (Türk Derneği) mecmuası, gerek bu sebepten, gerek yine Tasfiyecilik cereyanına kapılmasından dolayı hiçbir rağbet görmedi. 31 Mart’tan sonra, Osmanlılık fikri eski nüfuzunu kaybetmeye başladı. Vaktiyle Abdülhamit’e İslam ittihadı fikrini vermiş olan Alman kayseri bu fırsattan istifade ederek, Sultan Ahmet Meydanı’nda (İslam ittihadı) namına bir miting yaptırdı. Bu günden itibaren, memleketimizde gizli (İttihad-ı İslam) teşkilatı yapılmaya başladı. Genç Türkler Osmanlıcı ve İttihad-ı İslamcı olmak üzere iki muarız kısma ayrılmaya başladılar. Osmanlıcılar kozmopolit, İttihad-ı İslamcılar ise ultramonten idiler. Her iki cereyan da memleket için muzırrdı. Ben, 1326 Kongresinde Selanik’te Merkez-i Umumi azalığına intihap olduğum sırada siyasi ahval bu merkezdeydi. Bu sırada, Selanik’te (Genç Kalemler) isminde bir mecmua çıkıyordu. Mecmuanın ser muharriri Ali Canip Bey’le bir gece Beyaz Kule bahçesinde konuşuyorduk. Bu genç bana mecmuasının lisanda sadeliğe doğru bir inkılap yapmaya çalıştığını, Ömer Seyfettin’in bu mücadelede de pişva olduğunu anlattı. Ömer Seyfettin’in lisan hakkındaki bu fikirleri tamamıyla benim kanaatlerime tevafuk ediyordu. Gençliğimde Taşkışla’da mahpus olduğum sırada, neferlerin mülazım-ı evvele (evvel mülazım), mülazım-ı saniye (sani mülazım), Trablus-ı Garb’a (Garp Trablusu), Trablus-ı Şam’a (Şam Trablusu) demeleri bende şu kati kanaati uyandırmıştı: Türkçeyi islah için bu lisandan bütün Arabi ve Farsi kelimeleri değil, umum Arabi ve Farsi kaideleri atmak. Arabi ve Farsi kelimelerden de Türkçesi olanları terk ederek, Türkçe bulunmayanları lisanda ibka etmek. Bu fikre dair bazı yazılar yazmış isem de, neşrine fırsat bulamamıştım. Nasıl ki Türkçülük hakkında yazı yazmaya da henüz bir fırsat elvermemişti. Daha on beş yaşında iken Ahmet Vefik Paşa’nın (Lehçe-i Osmani)’si ile Süleyman Paşa’nın (Tarih-i Âlem)’i bende Türkçülük temayüllerini doğurmuştu. 312’de İstanbul’a geldiğim zaman ilk aldığım kitap Leon Kahun’ un tarihi olmuştu. Bu kitap adeta Pantürkizm mefkûresini teşvik etmek üzere yazılmış gibidir. O zaman Hüseyinzade Ali Bey’le temas ederek, Türkçülük hakkındaki kanaatlerini öğreniyordum. Hülâsa, on yedi on sekiz seneden beri Türk milletinin sosyolojisini ve psikolojisini tetkik için sarf ettiğim mesainin mahsulleri kafamın içinde istif edilmiş duruyordu. Bunları meydana atmak için yalnız bir vesilenin zuhuruna ihtiyaç vardı. İşte, Genç Kalemler’ de Ömer Seyfettin’in

başlamış olduğu mücahede bu vesileyi ihzar etti. Fakat ben lisan meselesini kafi görmeyerek Türkçülüğü bütün mefkûreleriyle, bütün programıyla ortaya atmak lazım geldiğini düşündüm. Bütün bu fikirleri ihtiva eden (Turan) manzumesini yazarak Genç Kalemler' de neşrettim. Bu manzume, tam zamanında intişar etmişti. Çünkü Osmanlılıktan da, İslam ittihatçılığından da memleket için tehlikeler doğacağını gören genç ruhlar kurtarıcı bir mefkûre arıyorlardı. Turan manzumesi bu mefkûrenin ilk kıvılcımı idi. Ondan sonra, mütemediyen bu manzumede ki esasları şerh ve tefsir etmekle uğraştım..." (Gökalp, 2019, s. 28-29) görüşleri ile ilişkilendirilmiştir.

4. Tartışma

Bu çalışmada, (2018) ortaöğretim tarih dersi öğretim programında yer alan 9,10. ve 11. sınıflara ait kazanımlar, Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları isimli eseri bağlamında değerlendirilmiştir. Özellikle 9. sınıflara yönelik altı kazanım ve açıklamaları, 10. sınıflara yönelik dört kazanım ve açıklamaları ile 11. sınıflara yönelik bir kazanım ve açıklamaları ile Türkçülüğün Esasları isimli eser arasında doğrudan ilişkilendirmelerin yapıldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Ziya Gökalp'in düşüncelerinin tarih dersi öğretim programlarına yansıdığı belirlenmiştir. Namlı Altıntaş ve Gölen (2020)' in çalışmasında da benzer bir durum söz konusudur. Çünkü çalışmada, Ziya Gökalp'in Türkçülük düşüncesinin milli tarih ders kitaplarına yansması ele alınmıştır. Fakat yapılan çalışmadan farklı olarak ele alınan ders kitaplarında köklü medeniyet, yaşayış tarzı, kahramanlık, dil, din olmak üzere 5 kategori oluşturulmuş ve bu kategoriler Ziya Gökalp'in Türkçülük düşüncesi açısından değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Ziya Gökalp'in Türkçülük düşüncesi ile milli tarih kitapları arasında bir paralellik olduğu ve aynı zamanda yapılan çalışma ile benzer sonuçlara sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bir başka çalışma olan Aslan ve İbrahimoglu (2020)'nun çalışmasında, Ziya Gökalp' in eserleri gibi Kâzım Nami'nin Terbiye-i Vataniyede İlk Adım adlı eseri tarih öğretimi açısından değerlendirilmiş ve bu eserin tarih eğitim ve öğretiminde milli şuurun kazandırılması ve yerleştirilmesi açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şimşek'in 2007 yılında yapmış olduğu bir çalışmada ise, Mustafa Necati Sepetçioğlu' nun Karşılaştırmalı Türk Destanları adlı eseri tarih eğitimi açısından irdelenmiştir. İncelenen eserin Türk destanlarını sınıflaması ve diğer milletlerin destanları ile karşılaştırarak değerlendirmesinin önemli olduğu ve eğitim tarihi açısından kullanılmasının da faydalı olabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu çalışmalar dışında Ziya Gökalp'i konu alan; Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Yılmaz, 2012), Ziya Gökalp'in eğitim tarihimiz açısından önemi (Altın, 2010), Ziya Gökalp'in eğitim felsefesi ve yüksek eğitim hakkındaki görüşleri (Adanalı,2004), Ziya Gökalp'in tarih anlayışı ve Türk medeniyeti tarihi adlı eseri (Beyhan, 2006), Türkçülük temelinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ideoloğu Ziya Gökalp (Zorlu, 2018), Ziya Gökalp ve Türkçülük üzerine bazı değerlendirmeler (Bars, 2017), Ziya Gökalp ve Türkçülük (Tokluoğlu, 2013), Ziya Gökalp'in eserlerinde mitolojik unsurlar (Yıldız, 2015), Ziya Gökalp'e yeniden bakmak: Literatür ve yeniden değerlendirme (Karakaş, 2008) gibi birtakım çalışmalara da rastlanmıştır. Bu çalışmalar içerisinde Ziya Gökalp'in özellikle Türkçülüğün Esasları adlı eseri bağlamında öğretim programlarının ele alındığı herhangi bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu açıdan yapılan bu çalışma ilk olma özelliği taşımakta ve bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ziya Gökalp, fikirleriyle Türk düşünce hayatında köklü değişiklikler meydana getiren fikir adamları arasında yer almaktadır. Onun en önemli eserlerinden biri olan Türkçülüğün Esasları adlı eseri, Türk düşünce tarihine yaptığı katkılarının yanında tarih eğitim programlarını da etkilemiştir. Özellikle tarih öğretim programında yer alan; yaşam tarzı, hukuk sistemi, yönetim, ticaret, askeri güç, toplum yapısı ve kültürel hayatı yansıtan kazanımlar ile Gökalp'in düşünceleri arasında doğrusal bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türk tarihinde önemli yere sahip fikir adamlarına ait eserlerin tarih öğretim programı kapsamında kullanılmasının, tarih konularının etkili bir şekilde kazandırılmasına katkı sunması beklenmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları adlı eserinin ortaöğretim tarih dersi öğretim programına yansması ele alınmış olup, elde edilen bulgulardan hareketle bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

9.sınıf “Tarih ve Zaman” ünite başlığı içerisindeki 2. kazanımın a) açıklaması, Ziya Gökalp’in tanımlamış olduğu millet kavramının Türk milleti tarafından benimsemesinin birliktelik, milli kimlik oluşumu ve toplumsal yapının inşasını sağlandığını belirtmiş olduğu görüşleri ile b) açıklaması ise, bebeklikten itibaren edinilen duygu ve görüşlere sahip çıktığında birlikteliğin sağlanacağı, halkın kimliğini, milletini ve kültürünü bu duygularla hatırlayacağı görüşleri ile ilişkilendirilmiştir. c) açıklaması, Ziya Gökalp’in Osmanlı devletinin yıkılış sebepleri ve yıkılışı engellemek için ele aldığı görüşleri doğrultusunda ilişkilendirilirken, ç) açıklaması da Osmanlı içerisinde yaşayan farklı milletlerin günün birinde ayrılma talebinde bulunacakları, Türk milletinin birlikteliğinin bugün olduğu gibi dün de tek çıkış yolu olduğunu ifade ettiği açıklamaları ile ilişkilendirildiği için Ziya Gökalp’in fikirlerinin bu kazanımın öğrencilere kazandırılması noktasında faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

9.sınıf “Orta Çağ’da Dünya” 3.ünite başlığı içerisinde yer alan 2. kazanımın c) açıklaması ile Ziya Gökalp’in Türkler de ticaret ve ticaret yollarından özellikle ipek yolundan bahsetmiş olduğu görüşleri arasında bir ilişki kurulmuştur. Bu bağlamda kazanımın öğrencilere kazandırılma sürecinde Ziya Gökalp’in görüşlerinin önem arz ettiği sonucu ortaya çıkarılmıştır.

9.sınıf “Orta Çağ’da Dünya” ünite başlığı içerisinde yer alan 4.kazanımın a) açıklamasında belirtilen İlk Çağ’daki hukuki düzenlemeleriyle Ziya Gökalp tarafından özellikle Cengiz Yasası kapsamında ele alınan görüşler arasında bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Cengiz Yasası’nda bahsi geçen evlilikler, yaş düzeyine göre kişiler için belirlenen unvanlar gibi hukuki düzenlemeler, kazanımın öğrencilere kazandırılması noktasında örnek teşkil eden görüşler olarak değerlendirilmektedir.

9.sınıf “İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası” ünite başlığı içerisinde yer alan 2.kazanıma ait a) açıklaması, Ziya Gökalp tarafından ait özellikle Asya Hun Devleti ile ilgili görüşler kapsamında ilişkilendirilmiştir. Ziya Gökalp’e göre; Asya Hun Devleti hükümdarı Mete Han’ın vatanseverliği, vatanından bir karış toprağı dahi kaybetmeye tahammülü olmadığı ve vatanını korumak için herşeyi göze alabileceği ifade edilerek bu durumda Türklerin vatanlarına bağlılığı ve bu bağlılığın hayat tarzına dönüştüğü ifade edilmiştir. Ayrıca, Asya Hun Devleti’nin yapmış olduğu tüm savaşların daimi barış için olduğu ve hatta yönetim süreçlerinde de barışın egemen olduğu sonuçları ile devletin yapısı hakkında bilgileri ortaya çıkarılmıştır. Aynı kazanıma ait b) açıklaması, Ziya Gökalp’in töre kavramına ilişkin görüşleri doğrultusunda ilişkilendirilmiştir. Ziya Gökalp’e göre; milletler modernleşmeye başladıklarında önce harsı (kültür) sonra da siyasi hâkimiyeti kaybetmektedir. Türkler de ise töre kavramı bulunduğu ve bu kavram içerisinde milli harsı barındırdığı için durum farklıdır. Görüşler doğrultusunda Türklerin töreye olan bağlılıkları sebebiyle ayakta kalmaya devam ederek toplum yapısı korunmuş ve Törenin Türk toplum yapısı açısından önemi vurgulanmıştır. c) açıklaması, Ziya Gökalp’in Türk hükümdarının Tanrı tarafından belirlenmesi, hükümdarın ülkeyi yönetim biçimi, halkı ile samimi iletişimleri, vatani ahlakları ve Türk siyasi yapısı hakkında birçok bilgiye Orhun Kitabelerinden örnekler yardımı ile ulaşıldığını belirtmiş olduğu görüşlerle ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda Orhun Kitabelerinin Türk tarihi açısından ne derece önemli olduğu konusuna bu eser yardımıyla dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda Ziya Gökalp’in bu görüşlerinin 2.kazanımın ve açıklamalarının öğretiminde kullanılabileceği ve öğrencileri bilgilendirme açısından da oldukça zengin olduğu tespit edilmiştir.

9.sınıf 4.ünite içerisinde yer alan 3.kazanımın a) açıklaması ile Ziya Gökalp’in Türklerin göçebe yaşamları ile ilgili görüşleri ilişkilendirilmiştir. Bu açıdan kazanımların öğretilmesi esnasında ve Türklerin göçebe yaşamları hakkında bilgiye ulaşılması noktasında Ziya Gökalp’in görüşlerinin önem teşkil ettiği tespit edilmiştir.

10.sınıf “Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye’si” ünite başlığı içerisinde yer alan 4.kazanıma ait a) açıklaması Ziya Gökalp’in, Oğuz boylarından ve bu boyların yayıldığı alanlardan bahsetmiş olduğu görüşleri ile ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak; Oğuz boyları ile yayıldıkları alanlara değinirken günün birinde tüm Türklerin bir araya gelecekleri düşüncesinin Türk birliğinin oluşumundaki etkililik derecesini öğrenciye aktarırken, kazanımın öğretilmesini de destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir.

10.sınıf “Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler” ünite başlığı içerisinde yer alan 1.kazanımın b) açıklaması, Ziya Gökalp tarafından ele alınan Osmanlı’nın ilk dönemlerindeki askeri teşkilatlanma sürecine yönelik görüşlerle ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirilmeden yola çıkarak Türklerin askeri görevlerdeki etkililiğinin fazla olmasına karşın ihmal edildikleri gereken önemden yoksun bırakıldıkları belirlenmiştir.

Gereken önemin verilmesi ile millet haline gelinebileceği vurgulanarak kazanımın öğretilmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

10.sınıf “Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti” ünite başlığı içerisinde yer alan 3.kazanıma ait a) açıklaması, Ziya Gökalp’in halk ve saray kültürüne yönelik görüşleri bağlamında ilişkilendirilmiştir. Halk kültürünün doğal olduğu için Türk kültürüne katkılar sağladığı, saray ve çevresine ait kültürün ise doğallığını kaybettiği için sınırlı kitle tarafından benimsendiği ve kazanımın öğretilmesi noktasında bu görüşlerin faydalı olacağı tespit edilmiştir.

10.sınıf “Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni” ünite başlığı içerisinde yer alan 1.kazanımın a) açıklaması ile Ziya Gökalp’in ifade etmiş olduğu Osmanlıcılara ve İslamcılara göre millet ve ümmet kavramlarının ele alındığı görüşleri arasında ilişki kurulmuştur. Bu kapsamda yalnızca dil ve kültür birliği olanların millet olarak kabul edilebilecekleri belirlenmiştir. Aynı kazanıma ait olan b) açıklaması ise, Ziya Gökalp’in ele almış olduğu farklı dini ve kültürel kimliklere sahip olan toplumların dil, din, ahlak ve yaşayış biçimi gibi ortak unsurları barındırdıklarında ancak birlik-beraberliği ve millet olma ruhunu oluşturacaklarının ifade edildiği görüşleri ile ilişkilendirilmiştir. Bir başka ilişkilendirme ise, milli dayanışmanın da birlik-beraberliği sağladığının belirtildiği görüş üzerine yapılmıştır. Sonuç olarak; insanların önce vatanını sonra vatani üzerinde yaşayan tüm fertleri ve hatta aynı meslekteki meslektaşlarını sevmeleri ile ancak milli dayanışmayı kuvvetlendirecekleri bu durumda birlik-beraberliğin sağlanacağı görüşünün öğrencilere yansıtılmakta ve bu görüşler kazanımın öğrencilere öğretimini destekler nitelikte bulunmaktadır.

11.sınıf “Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri” ünite başlığı içerisinde yer alan 4.kazanıma ait olan a) açıklaması Ziya Gökalp’in Tanzimatçıları konu aldığı görüşleri doğrultusunda ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirmeden yola çıkarak Türkçüler Garp medeniyetini benimsedikleri için Tanzimatçılara göre başarılı olacakları sonucu ortaya çıkarılmıştır. Aynı kazanımın c) açıklaması ise, Ziya Gökalp’in Osmanlı Devleti’nin dağılmasını önlemek amacıyla ortaya çıkan fikir akımlarından bahsettiği görüşleri ile ilişkilendirilmiştir. Fikir akımlarından Türkçülük akımının başarılı olacağı ve aynı zamanda kazanımların öğrenciler tarafından öğrenilmesi aşamasında da bu görüşlerin önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, 9.sınıf kazanımlarından altı kazanım ve bu kazanımlara ait on açıklama, 10.sınıf kazanımlarından dört kazanım, bu kazanımlara ait beş açıklama ve son olarak 11.sınıf kazanımlarından bir kazanım ve bu kazanıma ilişkin iki açıklamanın Ziya Gökalp’in fikirleriyle ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tarih eğitimi sürecinde Ziya Gökalp’in Türkçülüğün Esasları adlı eserinin bir rehber niteliğinde kullanılmasının faydalı olacağı tespit edilmiştir. Özellikle 9.ve 10.sınıf kazanımlarının öğretilmesi esnasında önem taşıdığı belirlenmiştir.

6. Öneriler

- Ziya Gökalp’in Türkçülüğün Esasları adlı eseri sosyal bilgiler eğitiminde tarih konularının öğretimi esnasında da değerlendirilerek akademik bir çalışma yapılabilir.
- Ziya Gökalp’in Türkçülüğün Esasları adlı eserinin tarih eğitimine olan etkisi öğretmen ve öğrenciler açısından da değerlendirilerek alana katkı sağlayıcı çalışmalar yapılabilir.
- Tarih eğitimi açısından Ziya Gökalp’in diğer eserlerinin değerlendirildiği akademik çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Acun, F.(2011). Tarihin kaynakları, A. Şimşek (Ed.), *Tarih Nasıl Yazılır?* içinde (1.Baskı, s.119-149). Tarihçi Kitabevi.
- Adanalı, A. H. (2004). Ziya Gökalp'in eğitim felsefesi ve yüksek eğitim hakkındaki görüşler, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD XLV)*, 1. 57-70.
- Altın, H. (2010). Ziya Gökalp'in eğitim tarihimiz açısından önemi, *History Studies Volume*, 2(2), s. 493-509.
- Aslan, B., Okumuş, O. ve Koçoğlu, Y. (2015). Ortaöğretim tarih ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğunun incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), s. 689-699.
- Aslan, H. ve İbrahimoglu, F. (2020). Kâzım Nami'nin Terbiye-i Vataniyede ilk adım adlı eserinin tarih öğretimi açısından değerlendirilmesi ve öneriler, *Journal of Islamic Research*, 31(1), s. 112-27.

- Bars, M.E. (2017). Ziya Gökalp ve Türkçülük üzerine bazı değerlendirmeler, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2) , 38-51. DOI: 10.30803/adusobed.335058.
- Beyhan, M. (2006). Ziya Gökalp'in tarih anlayışı ve Türk medeniyeti tarihi adlı eseri, *İstanbul University Journal of Sociology*, 3 (13) , 47-61.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), s. 27-40.
- Creswell, J. W. (2013). Araştırma deseni (Çev Edt: Demir, S. B.). Ankara: Eğiten Kitap
- Demircioğlu, İ.H. (2014). Tarih öğretimi, öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı, İsmail H. Demircioğlu ve İ. Turan (Ed.ler), *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, içinde Pegem Akademi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1974). *Türkleşmek, islamlaşmak, muasırlaşmak*, Türk Kültür Yayınları.
- Gökalp, Z. (2019). *Türkçülüğün esasları*, S. Çonoğlu (hazırlayan). Ötügen Yayınevi
- Işık, H. (2008). Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin başarılarına etkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), s. 389-402.
- Karabağ, G. (2012). Tarih eğitimi ve ders kitabı kullanımı, İsmail H. Demircioğlu ve İ. Turan (Ed.ler), *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, içinde Pegem Akademi Yayınları.
- Karakaş, M. (2008). Ziya Gökalp'e yeniden bakmak: Literatür ve yeniden değerlendirme, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6 (11), 435-476.
- Namlı Altıntaş, İ. ve Gölen, Z. (2020). Ziya Gökalp'in Türkçülük düşüncesinin milli tarih ders kitaplarına yansımaları, *Turkish History Education Journal*, 9(2), s. 425-443. DOI: 10.17497/tuhed.753343.
- Nichol, J. (1996). *Tarih öğretimi*, M. Safran (çev.), Çağrı Matbaacılık.
- Oral, M. (2006). Çağdaşları tarafından Ziya Gökalp'in eleştirisi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, 12, s.21-34.
- Önder, B. (2013). *Ortaöğretim tarih 9 ders kitabı*, Bir Yay Yayınları.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış, C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Yapılandırmacı Bir Yaklaşım)* içinde, Pegem Akademi.
- Şimşek, A. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu' nun karşılaştırmalı Türk destanları adlı eserinin tarih eğitimi açısından değeri, *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 49, s. 256-265.
- Şimşek, A. ve Yazıcı, F. (2013). Türkiye'de tarih öğretiminin dünü, bugünü, *TYB Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), s.9-32
- Tokluoğlu, C. (2013). Ziya Gökalp ve Türkçülük, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68 (3), 113-139.
- Ulusoy, K. (2009). Yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında tarih öğretimi, R. Turan, A.M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.ler), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar- I* içinde, (1. Baskı, s.300-321). Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8th ed.). Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, G. (2015). Ziya Gökalp'in eserlerinde mitolojik unsurlar, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, E. (2012). Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Zorlu, M. (2018). Türkçülük temelinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ideoloğu Ziya Gökalp, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar eşit oranda katkıda bulunmuştur.